

DELENI (COMUNĂ, JUDEȚUL IAȘI)

Așezată pe malurile Bahluiului, comuna Deleni este situată în partea de nord a județului Iași, la o distanță de aproximativ 4 kilometri de orașul Hârlău. Comuna este alcătuită din șase sate: Feredeni, Leahu-Nacu, Maxut, Poiana, Slobozia și Deleni, dintre care ultimul este cel mai vechi, fiind atestat documentar încă din anul 1430. Prin intermediul vânzărilor moștenirilor și căsătoriilor, “Delenii de mai sus de Hârlău” au trecut succesiv în stăpânirea mai multor familii boierești (Jumătate, Bocioc, Cantacuzino și Ghica) între veacurile al XV-lea și al XIX-lea. Nii proprietari au strămutat pe moșia lor, pe care lucrau deja țărani dependenți, coloniști ruși și romi.

Romii au fost atestați în Deleni începând cu secolul al XVIII-lea ca robi ai boierilor Cantacuzini (ramura Deleanu), care au cumpărat satul în secolul trecut și au construit aici edificii impozante, precum conacul început în 1730, pe măsura averii și prestigiului lor social. Boierii din familia Cantacuzino-Deleanu au stăpânit numeroase sălașe de robi. Astfel, în 1749 marele logofăt Iordache Cantacuzino a lăsat prin testament urmașilor săi multe obiecte de preț, vii, sate cu vecini și 10 sălașe de robi. Recensământul populației Moldovei din anii 1772- 1773 a identificat în Deleni un număr de 94 de robi, iar cel din 1774 doar 30 de robi (o parte erau fierari, ciubotari sau lăutari). Delenii au trecut în stăpânirea familiei Ghica după 1778, iar pe cuprinsul întinselor moșii (inclusiv Delenii) stăpânite de Iordache Ghica-Deleni în anul 1820 trăiau un număr de 437 de robi (110 de sășașe de romi), dintre care 87 exercitau varii meșteșuguri, iar restul munceau în agricultură sau erau slujitori la curtea boierească. Legea privind emanciparea robilor boierești, adoptată în Moldova în 1855, a pus capăt stării de dependență personală a romilor din Deleni. Se presupune că o parte din foștii robi s-au așezat, alături de foștii clăcași, în satul Poiana.

În jurul anului 1900, comuna Deleni, alcătuită din satele Maxut, Pârcovaci, Slobozia și Deleni, număra 2745 de locuitori (majoritatea erau români, alături de care trăiau mai multe familii de evrei și romi fierari și lăutari). Comuna a fost temporar arondată orașului Hârlău între anii 1929- 1931, astfel că nu s-a regăsit pe lista localităților recensate în cadrul recensământului populației din 1930. După reforma administrației locale din anul 1931, comuna Deleni a fost re-înființată (îngloba începând cu 1931 satele Deleni, Maxut și Slobozia) și inclusă în județul Botoșani.

Legiunea de Jandarmi Botoșani a identificat pe raza comunei Deleni un număr de 15 romi sedentari lipsiți de mijloace de trai și având, în unele cazuri, cazier. Pe lista finală a deportaților au fost incluse două femei, care au fost escortate de către jandarmii locali la sediul Legiunii de Jandarmi din Botoșani în jurul datei de 12 septembrie 1942. Ajunse în Botoșani, cele două deportate s-au alăturat convoiului de 356 romi ridicați de pe cuprinsul întregului județ Botoșani și au fost escortate spre gara din oraș, unde au fost îmbarcate în vagoane de tren și transferate în Iași în data de 14 septembrie. După o scurtă staționare în Iași, aceste vagoane au fost atașate trenului special E7 Iași- Tighina, care a pornit spre Transnistria în dimineața zilei de 16 septembrie 1942. Nu au putut fi identificate alte informații cu privire la soarta deportatelor rome din Deleni.

Surse:

U.S.H.M.M., RG-25.050M ‘Selected Records from Various Archives of Romania Concerning Roma’, D.A.N.I.C., Rola 3, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Dosar nr. 203/1942, f. 95, 101.

U.S.H.M.M., RG-25.050M ‘Selected Records from Various Archives of Romania Concerning Roma’, D.A.N.I.C., Rola 2, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Dosar nr. 127/1942, f. 86, 130.

Caproșu, Ioan, ed. 2001. *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. V (1741- 1755). Iași: Editura “Dosoftei”, doc. nr. 603, pp. 376- 382.

Cihodaru, Constantin, Ioan Caproșu și Leon Șimanschi, ed. 1975. *Documenta Romaniae Historica, seria A (Moldova)*, vol. I (1384- 1448). București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, doc. nr. 99, pp. 146- 147.

Dmitriev, P.G., 1975. *Moldova în epoca feudalismului*, vol. 7, partea I. Chișinău: Editura “Știința”, p. 133 și vol. 7, partea a II-a, pp. 231- 232.

Lahovari, George Ioan, Constantin I. Brătianu și Gheorghe G. Tocilescu, 1900. *Marele dicționar geografic al României*, vol. 3. București: Stabilimentul grafic J.V. Socec, pp. 98- 99.

Lungu, Elena, 2018. „Delenii, din sus de Hârlău”- scurtă prezentare monografică. *Centenar*, anul I (6), noiembrie-decembrie, pp. 20- 29.

Moldovanu, Dragoș, coord. 1991. *Tezaurul toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale (1772–1988)*, vol. I, partea 1, *Unități simple (Localități și moșii): A-O*. București: Editura Academiei Române, p. 332.

Pavelescu, Eugen, 1939. *Economia breslelor în Moldova*. București: Editura Fundația Carol I , p. 121.